УДК 3.334

В. С. Постніков,
к. е. н., ст. викладач кафедри державного і муніципального управління,
Тернопільський національний економічний університет

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ БІЗНЕСУ І ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В ПИТАННЯХ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

V. Postnikov,
Phd (Economics), senior lecturer of department State and municipal management Ternopil national economic university, Ternopil

SOCIAL PARTNERSHIP AS A PREREQUISITE FOR EFFECTIVE COLLABORATION BETWEEN BUSINESS AND GOVERNMENT IN REGULATING THE QUALITY OF LIFE

У статті автором розглянуто основні підходи до визначення категорії соціальне партнерство. Визначено основні передумови процесів формування та розвитку соціального діалогу в Україні. Визначено основні напрями удосконалення державного регулювання якості життя населення шляхом налагодження та розвитку взаємодії органів державного управління з бізнесом в питаннях якості життя. Запропоновано перспективні форми та напрями співробітництва органів державної влади та бізнесу спрямовані на підвищення якості життя населення.

In this article the author examines the main approaches to the definition of social partnership. The basic premise of the formation and development of social dialogue in Ukraine. The main directions of improvement of state regulation of the quality of life by establishing and developing cooperation of the administration of the business in terms of quality of life. Perspective forms and areas of cooperation of state authorities and business to improve the quality of life.

Ключові слова: якість життя, соціальне партнерство, соціальне замовлення, соціальний діалог, соціальна відповідальність.
Key words: quality of life, social partnership, social order, social dialogue, social responsibility.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Прагнення України рухатись шляхом Європейської інтеграції значним чином актуалізує питання забезпечення належного рівня якості життя населення України. Важко заперечувати, що забезпечення високого рівня якості життя значною мірою залежить від ефективності державного регулювання якості життя. Проте в світлі останніх подій значно актуалізується необхідність залучення всіх зацікавлених сторін до процесу регулювання якості життя. Важливим елементом забезпечення такої взаємодії є налагодження взаємовигідних відносин між органами державної влади та бізнесом у сфері регулювання якості життя, що реалізується через соціальне партнерство.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед науковців, які досліджували проблеми якості життя, необхідно виділити А. Маслоу [1], Д.Ж. Маркович [2], Е. Фрома [3]. Серед російських та вітчизняних вчених це питання досліджували: С. Айвазян [4], В. Бобков [5], В. Жеребін [6], Ю. Крупов [7], Е. Лібанова [8] та інших. В основному увага більшості науковців прикута до проблем розробки дієвих механізмів та інструментів впливу орієнтованих на формування високого рівня якості життя населення та забезпечення соціального захисту населення. Проте проблема налагодження системи ефективних взаємовідносин між органами державної влади та бізнесом залишаються не достатньо розробленими.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Цілями даної статті є: визначення передумов налагодження дієвої взаємодії між органами державної влади і бізнесом в питаннях регулювання якості життя населення, виокремлення основних напрямків налагодження ефективної взаємодії між органами державної влади та бізнесу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Соціальне партнерство є особливий вид суспільних відносин і закономірний результат розвитку соціально орієнтованої економіки в той же час воно є важливим індикатором економічного та соціального розвитку суспільства. У розвинутому суспільстві з ринковою економікою виникає необхідність переходу до соціально-партнерських відносин, що зумовлено цілим рядом економічних та соціальних причин [8].

Соціальне партнерство як наукова категорія характеризується багатоаспектністю, різносторонністю та широтою розуміння й трактування. Оскільки воно може бути представлене в багатьох сферах суспільних відносин, то його різноманітні визначення розкривають ту сторону соціального партнерства, що вирішує конкретну проблему. Соціальне партнерство трактується у вузькому, широкому та найширшому сенсах.

1. У вузькому сенсі — це прояв партнерських відносин у соціально-трудовій сфері між працедавцями (підприємцями, якщо це приватна сфера, і адміністрацією, директоратом підприємства в інших сферах), об'єднаннями працівників і державними органами. Деколи сюди відносять пов'язані з соціально-трудовими політичні та економічні відносини.

2. У широкому сенсі — це партнерство соціальних груп; міжсекторна взаємодія між третім сектором (недержавні організації), державою і бізнесом.

3. У найширшому сенсі — процес формування соціальної держави, досягнення суспільного діалогу, злагоди [8].

З іншого боку, соціальне партнерство є передумовою, засобом досягнення соціальної солідарності в країні, є системою вирішення конфліктів в різних галузях життєдіяльності, видом погодження інтересів суб'єктів партнерства, що гарантує їхню конструктивну спільну діяльність.

Вихідні умови виникнення і розвитку системи соціального партнерства в Україні суттєво відрізняються від інших країн такими особливостями:

— Україна тривалий час була охоплена глибокою і гострою соціально-економічною кризою, що негативно відображається не лише на соціальному розвитку, але і на рівні довіри між бізнесом та органами державної влади;

— недостатній рівень розвитку ринкових відносини та інститутів, які є необхідною умовою поширення соціального партнерства ще лише формуються в нашій країні, а соціальна орієнтація ринкової економіки є скоріше декларацією, ніж фактом;

— значний рівень майнового розшарування населення, сильно поляризована соціальна структура;

— високий рівень корупції в Україні (144 місце за ІСК), відповідно державні органи не захищають інтереси бізнесу, в свою чергу бізнес не дотримується законів;

— поширеність класу "псевдо власників" — працівників, які володіють невеликими пакетами акцій і не можуть вплинути на діяльність. Реальна влада знаходиться в руках керівництва, яке, хоча й не має у розпорядженні контрольного пакета акцій, цілком визначає політику підприємств, як наслідок неузгодженість особистих інтересів керівництва і соціально-економічної ефективності діяльності підприємств.

— несформованість суб'єктів соціального партнерства та їхніх представників. Усі партнери (держава, працівники, роботодавці) були й раніше, однак на ділі вони були елементами єдиної адміністративно-планової системи. За умов кризи, безробіття, зубожіння працюючого населення працівники (навіть об'єднані профспілками) не можуть реально протистояти роботодавцям, серед яких наймогутнішим є держава;

— держава, виступаючи одночасно з трьох позицій — власника, адміністратора і гаранта інтересів громадян — сьогодні не захищає найманого працівника. Зокрема це проявляється у наднизьких рівнях оплати праці (в тому числі висококваліфікованої) на державних підприємствах (передусім у галузях освіти, культури, охорони здоров'я, науки);

— значна частка "тіньової" економіки в Україні також не сприяє розвиткові соціального партнерства. На "тіньових" підприємствах, як правило, недотримуються норми трудового законодавства, не сплачуються податки, не реєструються трудові угоди і т. ін.;

— недосконалість українського законодавства з питань соціального партнерства;

— надмірне звуження предмету діалогу, який не виходить за рамки соціально-трудових відносин. В Україні підвищення дієвості соціального діалогу можливе лише, в разі охоплення ним більш широкого кола питань, які стосуються стратегічних орієнтирів розвитку вітчизняного бізнесу, усвідомлення тісного зв'язку цього розвитку з умовами та результатами трудової діяльності його працівників, а відтак і якості життя.

Все зазначене вище обумовлює необхідність виокремлення конкретних напрямів розвитку соціального партнерства в сучасних умовах. Одним із дієвих механізмів розвитку соціального партнерства може стати механізм соціального замовлення, тобто, комплекс процедур, орієнтованих на розв'язання проблем соціального розвитку, що реалізуються державними органами через залучення на конкурсній основі громадських і приватних організацій та органів самоорганізації населення, що зазвичай використовується з метою підвищення ефективності використання бюджетних коштів для вирішення соціальних проблем, залучення додаткових ресурсів до соціальної сфери, підвищення адресності та масового надання соціальних послуг, адекватного перерозподілу соціальної відповідальності між владою та громадою, що в кінцевому випадку зумовлює зростання довіри населення до влади та підвищення якості життя населення.

Зазначене зумовлює необхідність реалізації механізму соціального замовлення, спрямованого на співпрацю з недержавними організаціями, який забезпечуватиме зростання ефективності налагодження та здійснення міжсекторної взаємодії щодо вирішення проблем регулювання якості життя.

Перспективним напрямом переходу від соціального діалогу органів державної влади та бізнесу до економічного є забезпечення розвитку державно-приватного партнерства.

Формування та розвиток механізму державно-приватного партнерства в Україні повинен базуватись на загальноприйнятих у світовій практиці принципах таких, як інтереси держави пріоритетними (держава є замовником проекту і формує головні правила співпраці з бізнесом); ефективний розподіл загроз між учасниками, тобто загрози повинні регулюватись тим учасником, який зможе ефективно і швидко його мінімізувати; політичні гарантії держави, що гарантуватиме реалізацію спрямованої державної політики, що слугуватиме базою для вирішення усіх дискусійних питань, що з'являються у ході реалізації заходів державно-приватного партнерства; принципи прозорості (суспільство, на вирішення проблем якого орієнтована діяльність партнерів, має доступ до інформації відносно їх діяльності); принцип партнерства, рівноправний характер відносин між сторонами.

Діяльність на засадах досягнення інтересів усіх сторін дасть можливість здобути вигоду усім учасникам міжсекторної взаємодії:

1. Вигода для органів державної влади: гарантії діалогу між владою та бізнесом на основі партнерства; реформування існуючих та створення нових робочих місць; зменшення витрат на надання послуг державою (наприклад, у соціальній сфері); підвищення інвестиційної активності та підвищення темпів впровадження великих капіталомістких інвестиційних проектів; дієве управління та застосовування об'єктів державної власності; зниження фінансових витрат держави; зростання ефективності функціонування державних інфраструктурних об'єктів; розвиток новітніх видів проектного фінансування; підтримка креативного мислення та використання інноваційних методів управління в державному управлінні.

2. Переваги для бізнесу: надходження бюджетних коштів до впровадження проектів державно-приватного партнерства; звуження переліку закритих галузей економіки, наприклад транспортної інфраструктури, житлово-комунального господарства і т. д.; підвищення шансів одержання кредитів від вітчизняних і зарубіжних фінансово-кредитних установ під гарантії держави; спрощення співробітництва з державними дозвільними органами шляхом участі у заходах державно-приватного партнерства; зростання значення проекту через участь у ньому держави; створення позитивного іміджу бізнесу в суспільстві тощо.

3. Переваги для суспільства: зростання рівня якості життя населення; розвиток соціальної інфраструктури; зростання якості соціальних послуг тощо.

В процесі формування середовища розвитку соціального та державно-приватного партнерства як сучасних форм державного регулювання якості життя населення, раціональним є концентрація уваги на формуванні заходів сприяння розвитку соціальної відповідальності підприємництва. Згідно з даним напрямом соціальну відповідальність доцільно розвивати згідно з такими напрямами: соціальна відповідальність перед працівниками, соціальна відповідальність перед населенням регіону, територій, на яких працюють бізнес-структури, соціальна відповідальність за здійснення впливу на навколишнє природне середовище та соціальна відповідальність перед споживачами продукції.

Так, соціальну відповідальність перед працівниками підприємств доцільно зосередити на: забезпечення фундаментальних та трудових прав працівників, дотримання стандартів організації безпеки праці; гарантування відкритості інформації про охорону праці та ймовірні загрози здоров'ю працівників; формування умов праці, безпечних для життя та здоров'я; гарантування узгодженості робочих годин максимально встановленим; формування достойних та конкурентоспроможних обставин зайнятості; забезпечення достойної оплати праці, забезпечення оплати компенсацій та премій; гарантування відтворювального відпочинку, організація культурних і спортивних заходів; підвищення зацікавленості найманих працівників, виховання командного духу, ціннісно спрямоване управління; зростання об'єктивізації процесу оцінювання виконання обов'язків; навчання та розвиток персоналу відповідно до програм програ-

мам навчання без відриву від роботи для молоді, формування планів кар'єрного росту працівників; забезпечення соціальної інфраструктури розвитку персоналу; підвищення об'єктивності та відкритості розгляду скарг персоналу; унеможливлення сексуального насилля, фізичного або психологічного насилля на робочому місці; забезпечення консультаційної підтримки персоналу, здійснення програм матеріальної та психологічної підтримки, вирішення житлових проблем і надання послуг; недопущення дискримінації співробітників за ознакою ВІЛ-статусу та забезпечення поінформованості щодо ВІЛ/СНІДу; забезпечення підтримки членів сімей працівників; розвиток індивідуального страхування; взаємодія з працівниками, що вийшли на пенсію; безпосереднє залучення працівників до справ громади, спрямування працівників комерційних організацій до партнерських громадських або державних організацій на засадах збереженням заробітної плати; залучення працівників до участі у прийнятті управлінських рішень щодо розвитку соціального партнерства; безпеку зайнятості та соціально відповідальну реструктуризацію.

Соціальна відповідальність перед населенням регіону, територій, на яких працюють бізнес-структури, повинна бути орієнтована на: гарантування та забезпечення права громадян на здоров'я та безпеку; гарантування та забезпечення основних прав людини; підтримка громадських ініціатив; активізація соціально-відповідального інвестування; активізація інвестування у місцеву економіку шляхом взаємодії з місцевим малим та середнім бізнесом; доброчинну діяльність; фінансування благодійних фондів і організацій; замученість до соціальних програм; забезпечення гарантій для працевлаштування населення регіону; створення освітніх перспектив для населення регіону; забезпечення зростання якості комунальних послуг та покращання фізичної та інституційної інфраструктури громади; активна боротьба з епідемією ВІЛ/СНІДу; захист та обслуговування культурних цінностей громади; допомогу при стихійних лихах; аполітичну позиція та утримання від політичної активності.

Зростання соціальної відповідальності за навколишнє природне середовище необхідно гарантувати у таких напрямах: впровадження та використання енергоефективних матеріалів та сировини; раціональне користування енергоресурсами; постійне відслідковування кількості відходів та викидів; мінімізація та постійний контроль за викидам шкідливих відходів; раціональне залучення природних ресурсів; залучення підприємництва до участі у програмах безпеки природного середовища; забезпечення інформаційного супроводу серед персоналу та населення; мінімізація негативного впливу процесів виробничої діяльності на екологічну безпеку; унеможливлення проведення випробувань на тваринах; постійне відслідковування впливу на зовнішнє середовище; поступовий відхід від діяльності, що несе загрози для довкілля; впровадження та популяризація "зелених" технологій; організація транспортних потоків; відмова від "ГМО" (генетично модифікованих організмів); ефективне використання матеріалів для упаковки; зменшення рівня шуму, шкідливих та неприємних запахів, вібрації від виробництва; повторне використання відходів, утилізація відходів з використанням отриманої енергії; сертифікація продукції та органічне маркування.

Забезпечення підвищення соціальної відповідальності перед споживачами продукції доцільно здійснювати з урахуванням наступних напрямів: гарнтування дотримання культурної специфіки та культурних потреб споживачів; надійне збереження конфіденційної інформації про усіх клієнтів; забезпечення і розвиток прав споживачів; гарантування відкритості інформації про якість та безпечність продукції (на упаковці); гарантування безпечності продукту на протязі усіх етапів його життєвого циклу; дотримання вимот системи соціального маркування; гарантування стандартів якості продукції; забезпечення зворотнього зв'язку зі споживачами; врахування потреб споживачів з особливими потребами; спеціальних пропозиціях для споживачів.

Реалізація зазначеного сприятиме тому, що соціальне партнерство,яке є типом соціальної взаємодії і соціального управління, стане механізмом його розвитку, особливо коли в сучасних умовах державного управління стають під час вироблення політики соціально-економічного розвитку суспільства та оцінки досягнутих результатів основоположними стають критерії людського розвитку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, як підсумок хочеться зазначити, що реалізація запропонованих підходів взаємодії органів державної влади та бізнесу на базі принципу партнерства, основними механізмами реалізації якої повинні стати міжсекторне соціальне партнерство, державно-приватне партнерство та соціальна відповідальність бізнесу, дозволить комплексно вирішити проблему удосконалення системи державного регулювання якості життя населення.

Література:

1. Maslow A. Motivation and Personality / A. Maslow. — N.Y.: Harper & Row, 1970.

2. Маркович Д.Ж. Глобальные проблемы и качество жизни [Електронний ресурс] / Д.Ж. Маркович // Социологические исследования. — 1998. — № 4. — С. 129—132. — Режим доступу: http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2005/06/14/0000213238/018.MARKOVITCH.pdf

3. Fromm E. To have or to be / E. Fromm. — N.Y., Continuum, 2008.

4. Айвазян С.А. Анализ синтетических категорий качества жизни населения субъектов Российской Федерации: их измерение, динамика, основные тенденции / С.А. Айвазян // Уровень жизни населения регионов России. — 2002. — № 11. — С. 10.

5. Бобков В. Управление качеством жизни / В. Бобков // Проблемы теории и практики управления. — 2005. — № 3. — С. 117—122.

6. Жеребин В.М., Романов А.Н. Уровень жизни населения / В.М. Жеребин, А.Н. Романов. — Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. — 592 с.

7. Крупнов Ю. Качество жизни [Електронний ресурс] / Ю. Крупнов. — Режим доступу: http://www.kroupnov.ru/5/178_1.shtml

8. Лібанова Е., Палій О. Ринок праці та соціальний захист [Навчальний посібник] / Е. Лібанова, О. Палій. — Київ: "Основи", 2004. — 491 с.

9. Кононенко М.М. Соціальне партнерство як тип соціального управління / М.М. Кононенко // Державне будівництво [Електроний ресурс]. — 2007. — № 2. — Режим доступу: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/3/04.pdf.

References:

1. Maslow, A. (1970), Motivation and Personality, 2nd ed, Harper & Row, N.Y., USA.

2. Markovich, D. Zh. (1998), "Global'nye problemy i kachestvo zhizni", Sociologicheskie issledovanija, vol. 4, available at: http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2005/06/14/0000213238/018.MARKOVITCH.pdf (Accessed 13 march 2014).

3. Fromm, E. (2008), To have or to be, Continuum, N.Y., USA.

4. Ajvazjan, S.A. (2002), "Analiz sinteticheskih kategorij kachestva zhizni naselenija sub#ektov Rossijskoj Federacii: ih izmerenie, dinamika, osnovnye tendencii", Uroven' zhizni naselenija regionov Rossii, vol. 11, pp. 10—16.

5. Bobkov, V. (2005), "Upravlenie kachestvom zhizni", Problemy teorii i praktiki upravlenija, vol. 3. pp. 117-122.

6. Zherebin, V.M., and Romanov, A.N. (2002) Uroven' zhizni naselenija [Population living standard], JuNITI-DANA, Moskva, Russia.

7. Krupnov, Ju. "Kachestvo zhizni", available at: http://www.kroupnov.ru/5/178_1.shtml (Accessed 13 march 2014).

8. Libanova, E. and Palij, O. (2004), Rynok pratsi ta sotsial'nyj zakhyst [Labour market and social protection], Osnovy, Kyiv, Ukraine.

9. Кононенко, М. М. (2007), "Social partnership as a type of social control", Державне будівництво, [Online], vol. 2, available at: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/3/04.pdf (Accessed 13 march 2014).

Стаття надійшла до редакції 17.03.2014 р.